

Предмет і завдання педагогіки

- Педагогіка як наука про навчання, виховання й розвиток підростаючих поколінь

- **Педагогіка** – наука, що вивчає процеси виховання, навчання і розвитку особистості.

- Назва її походить від грецьких слів *"paidos"* – дитина і *"ago"* – веду, тобто "дітоводіння".

- **Предмет педагогіки** – особлива сфера суспільної діяльності з виховання людини, складовими частинами якої є освіта і навчання.
- Педагогіка досліджує виховання як свідомий і планомірний процес підготовки людини до життя і праці, розкриває його сутність, закономірності, тенденції та перспективи, вивчає принципи і правила, які регулюють виховну діяльність.

Основні педагогічні категорії

- **Категорії** – найзагальніші поняття, що відображають основні, найістотніші сторони, властивості та зв'язки явищ об'єктивного світу.
- Найважливіші педагогічні категорії – *виховання, освіта і навчання.*

Виховання – цілеспрямований та організований процес формування особистості.

Основне призначення – забезпечення життєвої наступності поколінь, що не можливе без засвоєння і розвитку новими поколіннями суспільно-трудового досвіду.

Педагогіка досліджує виховання як педагогічний процес, як систему засобів педагогічного управління, як складний комплекс виховних впливів.

Виховання (у широкому педагогічному розумінні) – формування особистості дитини під впливом діяльності педагогічного колективу закладу освіти, яке базується на педагогічній теорії, передовому педагогічному досвіді.

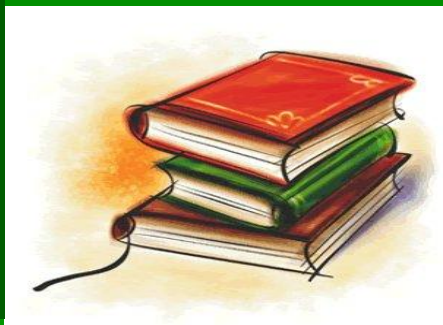
Виховання (у вузькому педагогічному значенні) – цілеспрямована виховна діяльність педагога для досягнення конкретної мети в колективі учнів.

Виховання (в гранично вузькому значенні) – спеціально організований процес, що передбачає формування певних якостей особистості, процес управління її розвитком, який відбувається через взаємодію вихователя і вихованця.

- **Освіта** — процес засвоєння систематизованих знань і формування на їх основі світогляду, розвитку пізнавальних можливостей, а також набуття умінь і навичок для практичного застосування загальноосвітніх і професійних знань.

Вживається для означення не тільки процесу розумового виховання і підготовки до виконання певних суспільних функцій, а й результату цього процесу: певного рівня освіченості, ступеня озброєності знаннями, уміннями і навичками, характеру освіченості (неповна середня, повна середня або вища, загальна чи професійна освіта).

Означає також сукупність і функціонування освітньо-виховних установ різних типів та ступенів (початкових, середніх та вищих шкіл, курсів, дошкільних та позашкільних закладів тощо).

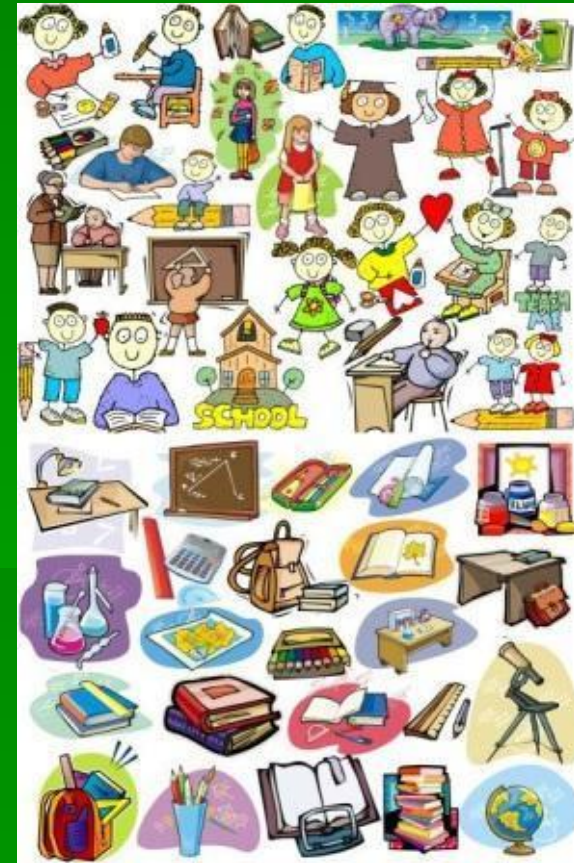

- **Навчання** – цілеспрямована взаємодія вчителя й учнів, у процесі якої засвоюються знання, формуються уміння й навички.

Це – їх спільна праця, в якій викладання й учіння перебувають у єдності й взаємодії. Провідна роль у цьому процесі належить учителю, який викладає учням навчальний матеріал, спонукає їх до учіння, спрямовує та організовує їх пізнавальну діяльність, навчає засобам і прийомам засвоєння знань, умінь і навичок, перевіряє, контролює та оцінює їх працю. Учні засвоюють (сприймають, осмислюють, запам'ятовують) знання, перетворюють узагальнений наукою досвід людства на особисте надбання, набувають навичок та умінь оперування знаннями, використання їх для вирішення навчальних завдань і практичної діяльності.

Система педагогічних наук

- Педагогічна наука об'єднує до двадцяти педагогічних галузей. Їх кількість зростає залежно від суспільних потреб (їдеться про самостійні науки із своїм предметом, методами дослідження, понятійно-категорійним апаратом).
- Вони спираються на структуру та принципи загальної педагогіки, будучи її "дочірніми" і водночас самостійними науками.

Загальна педагогіка. Вивчає і формулює принципи, форми і методи навчання й виховання, які є загальними для всіх вікових груп та навчально-виховних закладів. Складається з чотирьох розділів:

- **основи педагогіки** (її філософські засади, характеристика систем освіти);
- **теорія навчання та освіти** (дидактика – сутність процесу навчання і змісту освіти);
- **теорія виховання** (сутність процесу виховання, організації виховного процесу);
- **теорія управління навчально-виховним процесом** (школознавство – система управління школою і діяльність органів освіти).

Вікова педагогіка. Вивчає закономірності виховання й навчання, організаційні форми й методи навчально-виховного процесу стосовно різних вікових груп. Її поділяють на такі напрями:

— **дошкільна педагогіка** (закономірності виховання дітей дошкільного віку у сім'ї, в дошкільних виховних закладах);

— **педагогіка загальноосвітньої школи** (зміст, форми й методи навчання і виховання школярів).

Професійна педагогіка. Досліджує і розробляє питання підготовки фахівців для різних галузей народного господарства. Залежно від рівня освіти існують такі напрями:

— *педагогіка професійно-технічної освіти* (підготовка кваліфікованих робітників і фахівців середньої ланки для різних галузей народного господарства);

— *педагогіка вищої школи* (навчально-виховний процес у вищих закладах освіти, проблеми здобуття вищої освіти).

Спеціальна педагогіка (дефектологія). Вивчає проблеми і розробляє методи виховання, навчання та освіти дітей з різними фізичними або психічними вадами. Залежно від виду дефектів педагогічні знання цієї галузі поділяють на такі напрями:

— **сурдопедагогіка** (навчання й виховання глухонімих, глухих і туговухих дітей);

— **логопедія** (навчання й виховання дітей з порушеннями мовлення);

— **тифлопедагогіка** (навчання й виховання сліпих та слабозорих дітей);

— **олігофренопедагогіка** (навчання й виховання розумово відсталих і дітей із уповільненим розумовим розвитком).

Історія педагогіки. Висвітлює процес розвитку теорії та практики навчання й виховання в різні історичні епохи, різних країн і народів.

Методики викладання окремих предметів. Вивчають закономірності викладання і вивчення конкретних навчальних дисциплін у закладах освіти різних типів.

Шкільна гігієна. Вивчає і визначає санітарно-гігієнічні умови життя учнів, організацію навчального процесу залежно від віку, стану здоров'я.

Порівняльна педагогіка. Порівнює системи народної освіти різних країн.

Галузеві педагогіки. До них належать спортивна, авіаційна, військова, інженерна, медична, культурно-освітня; педагогіка виправно-трудової системи, педагогіка підвищення кваліфікації та перекваліфікації спеціалістів, робітничих кадрів.

Соціальна педагогіка.

Вивчає закономірності й механізми становлення і розвитку особистості в процесі здобуття освіти і виховання у різних соціальних інститутах, а також соціально орієнтовану діяльність освітніх, наукових, культурних та інших закладів, установ і соціальних служб, які сприяють формуванню соціальної активності дітей та молоді в процесі вирішення суспільних, політичних, економічних та інших проблем суспільства.

Науково-теоретичну структуру соціальної педагогіки утворюють:

- **агогіка** (проблеми попередження відхилень у поведінці дітей та підлітків);
- **герогіка** (соціально-педагогічні проблеми людей похилого віку);
- **андрагогіка** (освіта й виховання людини протягом усього її життя);
- **віктимологія** (проблеми категорії людей, які стали жертвами несприятливих умов соціальної організації та насильства).

Методи та методика сучасного науково-педагогічного дослідження

Метод науково-педагогічного дослідження – спосіб дослідження психолого-педагогічних процесів формування особистості, встановлення об'єктивної закономірності виховання і навчання.

Методика дослідження – процедура, послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворювальних дій, операцій та впливів стосовно предмета, спрямованих на виконання дослідницьких завдань.

Метод педагогічного спостереження – спеціально організоване сприймання педагогічного процесу в природних умовах.

Бесіда – метод встановлення шляхом безпосереднього спілкування особливостей учнів, який дає змогу одержати від співрозмовників інформацію, що цікавить педагога, за допомогою попередньо підготовлених запитань.

Інтерв'ю – метод одержання соціально-психологічної інформації за допомогою усного опитування.

Вивчення продуктів діяльності – система дослідницьких процедур, спрямованих на збір, систематизацію, аналіз і тлумачення продуктів діяльності людини.

Психолого-педагогічний експеримент – метод, що забезпечує простежування змін психологічних характеристик учня у процесі активного педагогічного впливу дослідника на особистість.

Етапами психолого-педагогічного експерименту є:

- 1.Констатувальний.** Спрямований на встановлення існуючих на момент експерименту характеристик та властивостей досліджуваного явища.
- 2.Формувальний.** Реалізується за допомогою спеціально побудованої дослідником експериментальної моделі розвивальних та формувальних впливів на предмет дослідження.
- 3.Контрольний.** На цьому етапі організують «контрольне» дослідження, залучаючи обидві групи учасників (основну та контрольну).

Соціологічні методи дослідження

Анкетування (від фр. *enquête*, букв.— розслідування) – метод збирання фактів на основі письмового самозвіту досліджуваних за спеціально складеною програмою.

Метод рейтингу – оцінка діяльності чи її окремих аспектів компетентними експертами, здатними виконувати творчі завдання, позитивно ставитися до процесу експертизи, виявляти наукову об'єктивність, аналітичність, широту і конструктивність мислення, самокритичність, мати власну думку і вміти обстоювати її.

Метод узагальнених незалежних характеристик – процедура узагальнення відомостей про студентів, одержаних іншими методами, зіставлення цих відомостей, їх осмислення.

Соціометрія (від лат. *societas* – суспільство та ...метрія) – галузь соціології, яка вивчає міжособистісні взаємини у малих групах кількісними методами, зосереджуючись на внутрігрупових симпатіях і антипатіях; прикладна наука, метод вивчення структури і рівня міжособистісних зв'язків у групі.

Тестування – метод діагностики із застосуванням стандартизованих запитань та задач, що мають певну шкалу значень.

Тести інтелекту – методики психологічної діагностики, призначені для виявлення розумового потенціалу індивіда.

Тести креативності – сукупність методик для дослідження та оцінки творчих здібностей особистості - креативності.

Тести досягнень – методика, за допомогою якої можна виявити ступінь опанування особистістю конкретних знань, навичок, умінь.

Тести особистісні – методики психодіагностики, за допомогою яких формується уявлення про особистість та її характеристики: установки, цінності, відносини, емоційні, мотиваційні та міжособистісні властивості, типові для певної особистості форми поведінки.

Проективні тести – скеровані на можливість встановлення наявності певних психічних властивостей людини.

Математичні методи дослідження – забезпечують чіткість, структуралізованість, раціональність, ефективність під час опрацювання великої кількості емпіричних даних.

Метод реєстрування – можливість виявлення певної якості в явищах і підрахунку її наявності чи відсутності (наприклад, кількості порушення терміну виконання розрахункових, курсових робіт, рефератів, індивідуальних завдань тощо).

Метод ранжування – класифікація зібраних даних у певній послідовності (спад чи зростання зафіксованих показників), визначення місця в цьому ряду (наприклад, складання списку учнів залежно від їхнього рейтингу та ін.).

Метод моделювання - створення і дослідження моделей. Є засобом теоретичного дослідження психологічних явищ через уявне створення життєвих ситуацій, в яких може відбуватися життєдіяльність людини, змодельованої системи. Допомагає пізнати закономірність поведінки людини у певних ситуаціях.

Методи статистичної обробки даних – методи математичної статистики, застосовувані для опрацювання експериментальних даних з метою підвищення обґрунтованості висновків.